

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Шимановская Я.В., Козловская С.Н. (2017) Исторические предпосылки формирования понятия «качество жизни» населения // ЦИТИСЭ. № 2 (11). С. 2. Gorodnova N.V., Samarskaya N.A. (2019) Improving the quality of life of the population in the current economic conditions of Russia. Discussion, 94, p.48-58.
3. Санталова М.С., Балаханова Д.К. (2016) Формирование системы управления качеством жизни населения в регионе // European Social Science Journal. № 10. С. 95–97.
4. Larsson U., Taft C., Karlsson J., Sullivan M. Gender and age differences in the relative burden of rhinitis and asthma on health related quality of life a Swedish population study // Respiratory Medicine. 2007. Is. 101-6. P. 1291–1298. 7.
5. Ivanetska S.B., Galavda T.O. Social responsibility as a factor of ensuring of increasing the level and quality of life for the population // Economics, Management, law, Innovation strategy. 2016. S. 1. P. 19–22
6. Кулекеев Ж.А., Султангазин А.Ж., Зейнельгабдин А.Б. и др. (2017) Экономический рост и расходы государства. — Астана: Академия государственной службы при Президенте Республики Казахстан.

STARTAP EKO TIZIMINI YARATISHDA HORIJ TAJRIBASI. BELARUS DAVLATI MISOLIDA

Turgunov Doston Turgunovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

“Fundamental iqtisodiyot” kafedrasida doktoranti

So'nggi 5 yillikda startaplar eko tizimi butun dunyo bo'ylab faol rivojlanib kelmoqda. Shu jumladan Belorusiya davlatida ham bu yo'nalish faol rivojlandi. Birinchi o'n yillikda Belarusiyada innovatsion tadbirkorlik loyihalari kam edi va "startap" so'zi ko'pchilikga tushunarsiz bo'lgan. Bir necha yillar davomida vaziyat sezilarli darajada o'zgarmadi. Belorussiyaning "Growth up" startap loyihasi ilk marta o'ziga katta mablag' jalb etganidan so'ng qolganlarda startaplarga qiziqish yuzaga keldi. Shundan so'ng Belarus startap ekotizimlari shakllana boshladi. Startap ekotizimining yagona ta'rifi mavjud emas, lekin u ko'pincha o'zaro ta'sir va raqobat jarayonida yangi tarkibni o'rnatadigan va qabul qiluvchi turli sub'ektlardan iborat dinamik va birgalikda rivojlanayotgan jamoalar sifatida talqin etiladi.

Startap ekotizimini shunchaki startap deb hisoblash xato bo'ladi. Shuningdek, u quyidagilarni o'z ichiga oladi: kollejar, universitetlar, ta'lim dasturlari, biznes farishtalar, venchur kapital kompaniyalari, kraudfunding platformalari, kreditlar va grantlar, inkubatorlar va akseleratorlar, ayrim hollarda esa faol ishtirokchilar ommaviy axborot vositalari, korporatsiyalar va qo'llab-quvvatlovchi hukumat fondlari, tadqiqot tashkilotlari hisoblanadi. Startap ekotizimining a'zolari o'zlarining mahalliy hamjamiyatiga innovatsiyalarni olib kelish va yangi biznesni qurish va kengaytirish uchun mavjud resurslardan foydalanish uchun birgalikda ishlaydi.

Eslatib o'tamiz, "StartupBlink", "Global startup" ekotizimlari reytingida 2020 yil uchun Belarus davlati 63 o'rinni egallagan, 2019 yilga nisbatan mamlakatimiz

o'z natijasini 8 pog'onaga pasaytirgan. Startup ekotizimlarini rivojlantirish bo'yicha xalqaro tajriba bilan tanishish uchun ushbu reyting yetakchilari: Kremni vodiysi va Isroilni ko'rib chiqish o'rirlidir.

Silikon vodiysi ilmiy yo'nalishlarda, xususiy va davlat sektorlarida va eng asosiysi AQSH hukumati o'rtasida tutashgan joy bo'lib xizmat qilishi bilan ajralib turadi. Ushbu uchta muhim sektor dunyodagi hech kimga o'xshamaydigan muhitni yaratish uchun birlashadi. Raqobatsiz muhitning mavjudligi iqtisodiyotni kuchsizlantiradi, hamda davlat iqtisodiyoti kuchsizligini hisobga olish kerak. Bundan tashqari, Kaliforniya qonunchiligida biznes boshlash ancha soddalashtirilgan. Ekotizimda boy investorlar va moliyachilarning yuqori zichligi mavjud, bu esa startaplarga moliyaviy yordam topishni osonlashtiradi, bundan tashqari, ko'pchilik rivojlanayotgan investorlar va venchur kapital firmalari har qanday moliyaviy investitsiyalardan ustun turadigan ulkan yordam, maslahat, yo'l-yo'riq va aloqalarni taqdim etadilar. Shuningdek, uning keng qamrovli ekotizimi texnologiyaning eng yuqori pog'onasida ko'plab yangi mahsulot va xizmatlar uchun ideal sinov bozori ekanligini anglatadi.

Isroil innovatsiyalar davlat iqtisodiyotining rivojlanishiga ta'sir qilishi mumkinligiga misol bo'la oladi. Isroilning startup ekotizimi davlat, venchur kapital firmalari, muvaffaqiyatli tadbirkorlar, ta'lim tizimi, biznes tizimi, inkubatorlar va akseleratorlar o'rtasidagi o'zaro hamkorlik natijasidir. Kichik ichki bozor tufayli asosiy xususiyat - startaplarning jahon bozoriga yo'naltirilganligi. Mamlakatda universitetlar katta rol o'ynaydi, ular asosida ko'plab g'oyalar tug'iladi va sinovdan o'tadi. Isroil fuqarolik tadqiqotlari va ishlanmalariga xarajatlar bo'yicha dunyoda etakchi hisoblanadi. Ushbu maqola YaIMning 4,3 foizini oladi. 2020 yil uchun YaIM 383 milliard AQSH dollaridan ortiqni tashkil etdi. 2020 yilda Isroilning xususiy texnologiya kompaniyalariga deyarli 10 milliard dollar sarmoya kiritildi. Qo'shma Shtatlar, bu o'tgan yilning shu davriga nisbatan 27 foizga ko'p. Buning ajablanarli joyi yo'q, chunki Isroilda 363 xususiy investor yashaydi, bundan tashqari, 5800 dan ortiq xorijiy biznes farishtalar mavjud. Isroilda startaplarni yaratish va rivojlantirish uchun nafaqat yuqori sifatli infratuzilma yaratilgan, balki rivojlanishning turli darajalaridagi loyihalar platformalar, murabbiylar va biznesni yaratish imkoniyatlarini osongina topa oladigan tarzda qurilgan. mahsulot prototipi.

Belorussiya va uning startup ekotizimiga kelsak, Belarus yalpi ichki mahsulotidagi IT-sohasining ulushi 5,5 foizni tashkil etadi, Belorussiyada aholi jon boshiga IT xizmatlari eksporti hajmi 108 dollarni tashkil etadi. AQSh, AQShda xuddi shunday ko'rsatkich 58 dollar. AQShda 107 ming IT-mutaxassis sohada ishlaydi.

2020 yilda Belbiz kompaniyalar guruhi Belarusda venchur ekotizimini rivojlantirish bo'yicha AID-Venture loyihasi doirasida AQSh Xalqaro taraqqiyot agentligi (USAID) ko'magida startup holatini batafsil o'rganib chiqdi. Belarusiyadagi ekotizim, unda 260 kompaniya ishtirok etdi. 2018 va 2020 yillardagi ma'lumotlarni solishtirganda ekspertlar quyidagi natijalarga erishdilar: har to'rtinchi startup uch yildan ortiq eski, 2018 yilda bunday startaplarning 11

foizi; startaplarning aksariyati (81,7%) qonuniy ro'yxatdan o'tgan, 2018 yilda kompaniyalarning 55 foizida ro'yxatdan o'tgan; startaplarning deyarli yarmi (46,2%) doimiy daromadga ega, 2018 yilda har to'rtinchi startap doimiy daromad mavjudligini qayd etdi; startaplar sotuvlar geografiyasini kengaytirdi, avvallari (56,3%) o'z xizmatlari va mahsulotlarini ichki bozorda sotgan bo'lsa, bugungi kunda faqat 29,8% afzal ko'radi; startaplar ko'proq investitsiyalarni jalb qila boshladilar; 2018 yilda startaplarning deyarli yarmi (47,5%) 50 ming dollargacha mablag' yig'di.

AQSh, bugungi kunda bunday startaplarning atigi 14,3 foizi mavjud; Belaruslik startaplar tomonidan jalb qilingan investitsiyalarning umumiy miqdorini ekspert bahosi 170 million dollardan oshadi. AQSH. Startap ekotizimining mustahkamlanganiga qaramay, 2020 yilgi umumiy tendentsiya uning inqirozi bo'lib, asosiy zarba pandemiya emas, balki siyosiy voqealar bo'ldi. Ularning salbiy ta'sirini startaplarning 75,9 foizi qayd etgan. Birorta ham startap Belarusda qulay investitsiya muhiti yaratilganini qayd etmagan. Venchur loyihalarini amalga oshirishdagi to'siqlar orasida startaplar yuridik defolt (61,5 foiz), qonuniy kuchning yo'qligi (54,8 foiz) va sud tizimiga ishonch (26,9 foiz)ni qayd etadi. Ikki yil avval startaplar uchun asosiy muammo investorlarning etishmasligi (75,4%) edi.

Belarusning startap ekotizimini yaxshilash uchun quyidagi tadbirlarni amalga oshirish kerak: ta'lim muassasalarida, xususan, mamlakat universitetlarida zamonaviy texnologik tadbirkorlikning asosiy kurslarini joriy etishni rag'batlantirish; startaplarga dastlabki bosqichlarda yordam berish uchun xalqaro grantlar shaklida mablag'larni faol jalb etish; soddalashtirilgan soliqqa tortish shaklida ham, minoritar aksiyadorlar va tadbirkorlar manfaatlarini himoya qilish mexanizmlarini shakllantirish orqali kichik biznesni, shuningdek investitsiyalarni amalga oshirish va rag'batlantirishning xalqaro amaliyotini investitsiyalarni olish imkoniyatini yaratish yo'li bilan moslashtirish; innovatsion tadbirkorlik sohasiga oid har qanday tadbirkorlikni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash va himoya qilish; xalqaro kompaniyalarning tadqiqot markazlarini Belarusga jalb qilish dasturlarini ishlab chiqish.

Shunday qilib, Belarusiyada startap ekotizimlari shakllanish bosqichida. Belaruslik tadbirkorlar startaplar va ekotizimni qanday yaratishni o'rganib takomillashtirib bormoqdalar. Ekotizimni yaratish bir necha yilda va qisqa muddatda amalga oshadigan ish emasligi va bunga yillar sarflanishi rivojlangan xorij davlatlari misolida ko'rinib turipti. Ammo ular hali ham amaliy biznes tajribasiga ega emaslar, buni oz sonli muvaffaqiyatga erishgan startap loyihalar tasdiqlaydi. Mamlakatimiz xalqaro tajribaga e'tibor qaratishi rivojlangan mamlakatlar tajribasini o'rganishi, iqtisodiyotimizga moslashtirib integratsiya qilishimiz talab etiladi.